

УДК 911.3

Доманська М.В.

АНАЛІЗ АТЛАСУ «ТУРИСТИЧНЕ НАМИСТО УКРАЇНИ»

У статті зроблено аналіз атласу «Туристичне намисто України». Подана оцінка повноти його змісту та внутрішньої єдності.

В статье сделан анализ атласа «Туристичне намисто України». Данная оценка полноты его содержания и внутреннего единства.

The article gives an analysis of atlas The travel necklace of Ukraine. The assessment of the completeness of its contents and the internal cohesion is presented here.

Постановка проблеми. Історико-культурна спадщина кожного народу є найбільшим його надбанням. Зберігання та відновлення пам'яті про об'єкти культури, природи та історії є основним завданням нащадків кожного народу. Українська історико-культурна спадщина формувалась протягом тисячоліть і налічує понад 130 тисяч пам'яток археології, історії, культури, містобудування та архітектури, палацо-паркового і монументального мистецтва [1]. Туризм та екскурсія є активними засобами пізнання навколишнього світу та популяризації загальнонародного надбання – пам'яток культури та історії, природних багатств країни. Ефективне функціонування туристичної сфери неможливо уявити без картографічного забезпечення. Для відображення складної структури туристсько-рекреаційних комплексів необхідно концентрувати знання про місцевість та відобразити їх в зручній для огляду, аналізу та обробки формі. Сумування різноманітних знання в галузі туризму необхідне для визначення певного підсумку у вивченні різних сторін життя, природи та суспільства, для встановлення географічних закономірностей та проведення прогнозів. Таким високим вимогам відповідає туристичний атлас, який являється систематичним зібранням туристичних карт, виконаних за програмою як цілісний твір і виданих у вигляді книги. Туристичний атлас формує цілісну модель туристичної спадщини України в цілому і є засобом популяризації України у світі, розвитку туризму й поширення інформації про красу нашої Батьківщини. За допомогою картографічних творів (туристичних атласів і карт) можливо вирішувати безліч різноманітних задач, проте варто зупинитись на головній – це отримання інформації про туристичні об'єкти за допомогою умовних позначень, що використовуються на картах, та різноманітних додаткових даних (текстових даних, карт-врізок, ілюстрацій, картосхем тощо).

Вихідні передумови. На сьогодні напрям наукового дослідження аналізу туристичного атласного картографування висвітлений в наукових роботах недостатньо. Основна тематика існуючих статей характеризується акцентуванням уваги на загальному вигляді туристичних атласів або технічному їх оформленні (О. Барладін, Л. Даценко, В. Остроух, І. Дрогушевська, Г. Кучеренко та інші) [1]. На основі узагальненого досвіду створення атласів розглянутий широкий спектр науково-організаційних та методичних питань підготовки атласів різного змісту у працях Сваткової Т.Г [2]. Розглянуті моделі нових напрямків атласного картографування в Україні в статті Пархоменко Г.О[5]. Загальний огляд туристичної картографії України представлено в працях Северинова В.Ф., де поданий аналіз туристичних атласів (навчальних, краєзнавчих та інші) [3].

Метою даної публікації є проведення аналізу туристичного атласу з поданням оцінки повноти його змісту та внутрішньої єдності.

Виклад основного матеріалу. Для аналізу був обраний атлас «Туристичне намисто України», за видавництвом ДНВП «Картографія», що являється довідковим середньо форматним тематичним атласом України, що відображає рівень розвитку туристичної сфери в кожному регіоні нашої країни та дає загальний огляд території (рис. 1). Для аналізу даного туристичного атласу був використаний системний підхід, за допомогою якого було виділено системи карт з відповідними їм зв'язками та співвідношеннями.

Рис. 1 Атлас «Туристичне намисто України»

Атлас, як система карт, відображає природні, рекреаційні та соціально-економічні комплекси методом моделювання кожного елементу комплексу окремо та передає їх стан та взаємодії. Тому для аналізу туристичного атласу важливо оцінити його повноту і внутрішню єдність, а для цього розглянути атлас в цілому, співставити його окремі карти і розділи.

Таблиця 1

Структура атласу

Назва узагальненого розділу	Число карт	Число сторінок	% карт від загального числа	% сторінок від загального числа	Об'єм тексту в друкованих листах	% об'єму атласу, заповненого текстом
Україна	3	10	6,8	7,5	1	1,9
Рекреаційні ресурси	3	14	6,8	10,5	6	11,8
Туристичні об'єкти	38	98	86,4	82,0	44	86,3
Об'єм атласу	44	135	100	100	51	100

Структура атласу «Туристичне намисто України» розроблена у відповідності до прийнятого змісту і призначення атласу (табл. 1). Атлас має певні особливості, які полягають у наступному: структура атласу складається з карт, графічних побудов, аерокосмічних зображень та текстів науково-довідкового спрямування, що розміщені у прийнятій до програми атласу послідовності. Атлас не має поділу на розділи.

Рис. 2 Сторінка з атласу «Туристичне намисто України»

Інформація групується на основі географічно-територіального поділу України – за областями. Характеристика туристичних об'єктів кожної області подається на загальній карті регіону, де відображаються основні туристичні об'єкти та подається довідкова інформація про них та загальна про регіон у супроводі з ілюстраціями. Окремо відображена карта важливих туристично-рекреаційних комплексів з довідковою інформацією та ілюстраціями до них (рис. 2), наприклад: Південний берег Криму, Шацький національний природний парк. Додатково подана інформація про визначні пам'ятки цього регіону, що складають його культурну спадщину, наприклад: Бахчисарай. Ханський палац, Києво-Печерська лавра. Значною особливістю атласу є наявність плану центральної частини міста з відображенням основних туристичних центрів та довідкової інформації про них у супроводі з ілюстраціям, наприклад: Севастополь. Центральна частина, Київ. Центральна частина. Також найбільші міста України відображені на космічних знімках. Тираж атласу складає 2000 примірників, що пояснюється великими матеріальними затратами на видання даного картографічного твору та призначенням для вузького кола читачів. Розмір атласу становить 135 сторінок форматом 70×100/8. Параметри атласу були визначені у відповідності до призначення,

зручності використання та специфіки відображення найбільш велико масштабних територій.

Для складання атласу «Туристичне намисто України» були підібрані різноманітні джерела інформації авторським та редакторським колективом для кожного розділу і окремої карти індивідуально. Інформаційна база була надана обласними державними адміністраціями, управліннями культури та туризму Вінницької, Дніпропетровської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Луганської, Миколаївської, Полтавської, Сумської, Тернопільської, Херсонської, Чернігівської, Хмельницької областей; Дніпропетровським обласним центром з охорони історико-культурних цінностей, Рівненським обласним краєзнавчим музеєм, Тернопільською обласною комунальною інспекцією охорони пам'яток історії та культури, Хмельницькою обласною інспекцією з охорони пам'яток історії та культури, офіційним сайтом Автономної Республіки Крим. При проектуванні туристичного атласу були розроблені типові компоновки аркушів з чітким вказанням розміщення заголовку карти, контурів території, що картографується в різних масштабах, додаткових карт та графіків (рис. 3). Математична основа є основною ознакою системності карт в атласі і визначається призначенням атласу та його змістом, конфігурацією території, що картографується. Сюди входять масштабний ряд, проекції, градусна сітка [2]. Проекції для карт атласу були обрані з числа найбільш використовуваних з урахуванням вимог розміру та конфігурації території картографування. Територія подана в нормальній конічній рівно проміжній проекції з відображення градусної сітки та поданням підписів меридіанів та паралелей.

Рис. 3 Приклади типових компоновок листів карт

Масштабний ряд атласу визначений відповідно до розміру атласу та розробки типових компоновок. В результаті до атласу «Туристичне намисто України» ввійшли карти в наступних масштабах:

- 1:11 000 – карти центральних частин міст Севастополя, Ужгорода, Києва, Львова, Одеси, Харкова та Чернігова;
- 1:65 000 – карта міста Києва;
- 1:130 000 – карта Південний берег Криму;
- 1:200 000 – карти Шацького, Карпатського національних природних парків та парку «Святі гори»;
- 1:750 000 – карта туристичних об'єктів Автономної республіки Крим;
- 1:800 000 – карти туристичних об'єктів Закарпатської, Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей;
- 1:900 000 – карта Рекреаційні території Криму;
- 1:1 000 000 – карти туристичних об'єктів Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Запорізької, Київської, Кіровоградської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської, Чернігівської областей;
- 1:1 400 000 – карта туристичних об'єктів Одеської області;
- 1:3 000 000 – карти адміністративно-територіального устрою, фізичної поверхні, природно-заповідного фонду та рекреаційних ресурсів України.

Використано спрощену географічну основу атласу, яка відображається на всіх картах. В цілому підібраний оптимальний набір елементів географічної основи, що включає гідрографічну мережу, населені пункти та дороги з поданням їх підписів. Для всіх елементів встановлені центри відбору відповідно до масштабу карт атласу. Географічна основа покращує ефективність читання змісту карти та не перевантажує її інформативність.

Структура атласу як картографічного твору достатньо визначена. Атлас зброшурований у вигляді книги з жорстокою обкладинкою, на якій подана назва атласу – атлас «Туристичне намисто України». На титульному аркуші подана повторно назва атласу та наступна інформація: місце видання – Київ, організація видання – ДНВП «Картографія», рік видання – 2011. Наступні сторінки відведені для передмови, змісту та умовних позначень відповідно. На початку атласу розміщені загальні карти України. Поділ атласу на розділи здійснюється за змістовим принципом. Інформація, що подана в атласі, добре продумана і дозволяє читачу вивчати об'єкти та явища за картами у певній логічній послідовності.

Детальність атласу відповідає його призначенню та вимогам даного кола читачів. В атласі «Туристичне намисто України» прослідковується повне охоплення території та чітке розміщення карт за масштабом та глибиною дослідження об'єкта картографування (табл. 2). Детальність

карт відповідає особливостям проведеної генералізації. З цього можна зробити висновок про високий рівень детальності картографування туристичних об'єктів та рекреаційних ресурсів як кожного регіону окремо, так і України в цілому.

Таблиця 2

Список карт атласу «Туристичне намисто України»

Назва групи	Територія картографування	Карти
Вступний	Україна	Україна з космосу, Адміністративно-територіальний устрій, Фізична поверхня, Природно-заповідний фонд, Туристичні об'єкти
Рекреаційні ресурси	Крим	Крим з космосу, Рекреаційні території Криму
	Карпати	Українські Карпати з космосу, Українські Карпати. Рекреаційні території, Зимовий відпочинок в Українських Карпатах. Славське. Буковель. Драгобрат.
Туристичні об'єкти	Крим	Автономна республіка Крим, Південний берег Криму, Бахчисарай. Ханський палац. Судак. Судацька фортеця. Керч. Акрополь Пантікапея, Севастополь. Центральна частина. Заповідник «Херсонес Таврійський»
	Вінницька область	Вінницька область
	Волинська область	Вінницька область, Шацький національний природний парк
	Дніпропетровська область	Дніпропетровська область
	Донецька область	Донецька область, Національний парк «Святі гори»
	Житомирська область	Житомирська область
	Закарпатська область	Закарпатська область, Ужгород. Центральна частина
	Запорізька область	Запорізька область, Заповідник «Хортиця»
	Івано-Франківська область	Івано-Франківська область, Карпатський національний природний парк
	Київська область	Київська область, Київ, Київ з космосу, Київ. Центральна частина міста, Києво-Печерська лавра. Софія Київська. Михайлівський Золотоверхий монастир
	Кіровоградська область	Кіровоградська область
	Луганська область	Луганська область
	Львівська область	Львівська область, Львів з космосу, Львів. Центральна частина
	Миколаївська область	Миколаївська область

	Одеська область	Одеська область, Акерманська фортеця, Одеса. Центральна частина
	Полтавська область	Полтавська область
	Рівненська область	Рівненська область
	Сумська область	Сумська область
	Тернопільська область	Тернопільська область, Печери Тернопілля. Печера «Млинки»
	Харківська область	Харківська область, Харків. Центральна частина
	Херсонська область	Херсонська область
	Хмельницька область	Хмельницька область, Заповідник «Кам'янець»
	Черкаська область	Черкаська область, Дендрологічний парк «Софіївка»
	Чернівецька область	Чернівецька область, Заповідник «Хотинська фортеця»
	Чернігівська область	Чернігівська область, Чернігів з космосу, Чернігів. Центральна частина

В туристичному атласі кожна карта супроводжується коротким описом її змісту, довідковою інформацією про об'єкт картографування та ілюстративними матеріалами. Текст поданий в розгорнутому вигляді. Опис містить характеристику місць локалізації туристичних об'єктів та території щодо рівня туристичного розвитку. Опис доповнюється фотографіями та типовими для даного атласу художніми ілюстраціями визначних туристичних об'єктів. Умовні позначення, що використані на картах атласу, розміщені на початку атласу. Подані умовні позначення для туристичних (тематичних) об'єктів і загально географічних елементів географічної основи. Враховуючи специфіку розміщення туристичних об'єктів у визначеному місці, для умовних позначень використовуються способи картографування – спосіб знаків, ареалів, якісний фон та інші. Для відображення туристичних об'єктів картографування проведено цілеспрямований підбір умовних позначень, показників та структур легенд, що служить для об'єднання окремих карт в серії, а серії в єдиний твір – атлас. Атлас «Туристичне намисто України» володіє високим рівнем сучасності. Зміст карт атласу (2011-го року видання) відповідає рівню розвитку туризму в Україні. Для його створення використовувалися нові види інформації та ГІС-технології, що забезпечило підвищення достовірності та точності інформації.

Для підвищення цілісності картографічного твору визначається його зовнішній та внутрішній вигляд. Атлас «Туристичне намисто України» оформлений в тематичному стилі. Єдині оформлювальні прийоми прослідковуються в наступному:

- оформлення титульного листа, градусної сітки та полів карт;
- створення унікальної системи умовних позначень та підбір їх кольорів;
- вибір шрифтового оформлення для кожного елемента атласу.

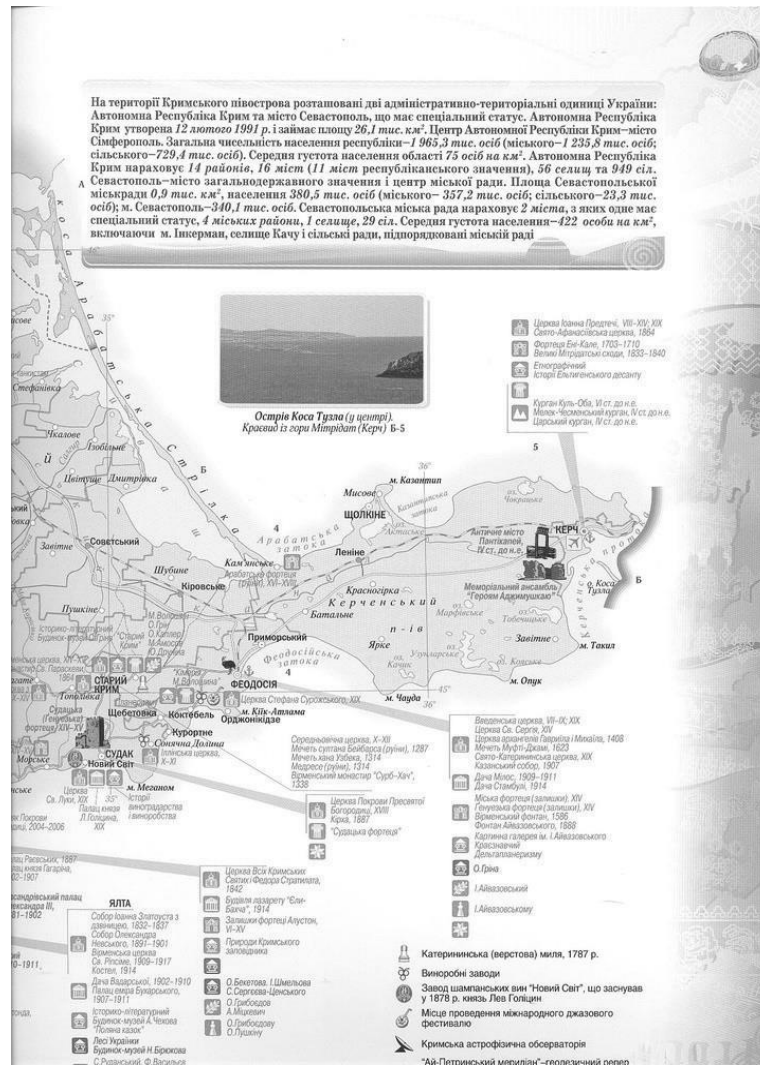

Рис. 4 Приклад оформлення сторінки атласу «туристичне намисто України»

При оформленні даного атласу використовувалися лінії мінімальної товщини, значки складної будови, пастельні тонові зафарбування, шрифти визначених розмірів, що сприяло формування цілісного картографічного твору (рис. 4). Внаслідок цього покращилась читаність атласу та легкість сприйняття змісту карт. Щодо технологічних особливостей видання, атлас надрукований багатокольоровим двостороннім друком на високоякісному папері. Атлас «Туристичне намисто України» можна вважати художнім твором, який втілює в собі високу інформативність та естетичність відображення об'єкту картографування.

Висновки. Атлас «Туристичне намисто України» – цілісний твір. Територіальні, змістові та функціональні характеристики в ньому мають тісні взаємозв'язки. Атлас володіє повнотою змісту – всі необхідні питання висвітлені з високою деталістністю. Аналіз даного картографічного твору показав, враховуючи його призначення, що всі карти розміщені структурно правильно, присутній системо утворюючий

зв'язок та диференціація масштабів. При уніфікації масштабів, проєкцій та класифікацій, які виконані в інтересах внутрішньої єдності атласу в цілому, збереглася висока якість карт. Це дозволяє робити висновок про застосування актуальних джерел інформації та ГІС-технологій, що відображають територію картографування з високою точністю та детальністю. Атлас можна використовувати при різних дослідженнях у сфері туризму. Враховуючи високу якість видання і науково-довідкову цінність, атлас є зручним для користувачів та має естетичний вигляд для представлення його як приклад високохудожнього картографічного твору.

У зв'язку з швидким розвитком сфери туризму в Україні атлас «Туристичне намисто України» дає детальну інформацію краєзнавчого характеру, що доповнена великою об'ємом довідкової інформації, художніми малюнками, космічними знімками та фотоілюстраціями.

Використані джерела:

1. Даценко Л.М., Підлісецька І.О. Аналіз зарубіжних туристичних карт//Географія та туризм: наук. зб./Ред. кол.: Я.Б. Олійник (відп. ред.) та ін. – К.: Альтепрес, 2011. – Вип.11 – С.177-185.
2. Сваткова Т.Г. Атласная картография: Учебное пособие. – М.:Аспект Пресс, 2002. – 203 с.
3. Северинов В.Ф. Атласне науково-популярне картографування туристичних ресурсів України // Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск 1: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Туризм в Україні: економіка та культура» (Світязь, 9-10 вересня 1998 р.).- У двох частинах. - К.: «КМ - Трейдинг», 1998. – Частина друга - с.360.
4. Салищев К. А. Картоведение. – М., 1982. – С.156-157.
5. Пархоменко Г.О. Моделі нових напрямків розвитку атласного картографування в Україні//Інститут географії НАН України. К. – 2007. – 9 с.
6. Атлас «Туристичне намисто України»/ Н.О. Крижов – К.: ДНВП «Картографія», 2011. – 136 с.